

EUROJÄRJESTELMÄ
EUROSYSTEMET

Eläkejärjestelmät ja globaali talous kansantaloudellisia näkökulmia

Seppo Honkapohja*

*Esitetyt näkemykset ovat omiani eivätkä välttämättä vastaa SP:n kantaa.

I. Eläkejärjestelmät: kansantaloudellisia peruskysymyksiä

◆ Tavoitteet

- Sosiaalipoliittiset:
  - köyhyyden välttäminen
  - kulutustason säilyttäminen
  - redistribuutio
- Vakuutukselliset:
  - elinajan epävarmuus,
  - työkyvyttömyys jne.

◆ Perusluokituksia

- rahastoiva vs. jakojärjestelmä, myös osittain rahastoivat järjestelmät
- etuus- vs. maksuperusteisuus eläkkeen määräytymisessä
- julkinen vs. yksityinen

- ◆ Eläkejärjestelmällä on merkittäviä kansantaloudellisia vaikutuksia
  - työn tarjonta ja eläkkeet
  - eläkkeet ja säästäminen
  - redistribuutiovaikutukset
- ◆ Epätäydellisyydet informaatioissa ja epävarmuus päätöksenteossa ovat suuria
- ◆ Eläkejärjestelmiin liittyy suuria ja vaikeasti arvioitavissa olevia riskejä:
  - talous ja väestö
  - investoinnit ja tuotto
  - poliittiset tekijät
  - ym.

II. Avoimet kansantaloudet

◆ Perushavaintoja

- Suljetussa taloudessa tuotannon määrä ratkaisee elintason.
- Eläkejärjestelmä, verotus jne. määrittävät kulutuksen jakaantumisen työssä käyvien ja passiiviväestön sekä sukupolvien välillä.
- Avoin talous voi ottaa lainaa ulkomailta tai lainata ulkomaille.
- Pidemmällä aikavälillä myös avoimessa taloudessa on syytä kysyä, mitä voidaan saavuttaa kansantalouden ulkoisen tasapainon olosuhteissa. (Norja esimerkkinä)

◆ Lyhyellä aikavälillä

- Pienelle avoimelle taloudelle korko on annettu eikä säästäminen määrää pääoman tarjontaa.

III. Suomen tilanne

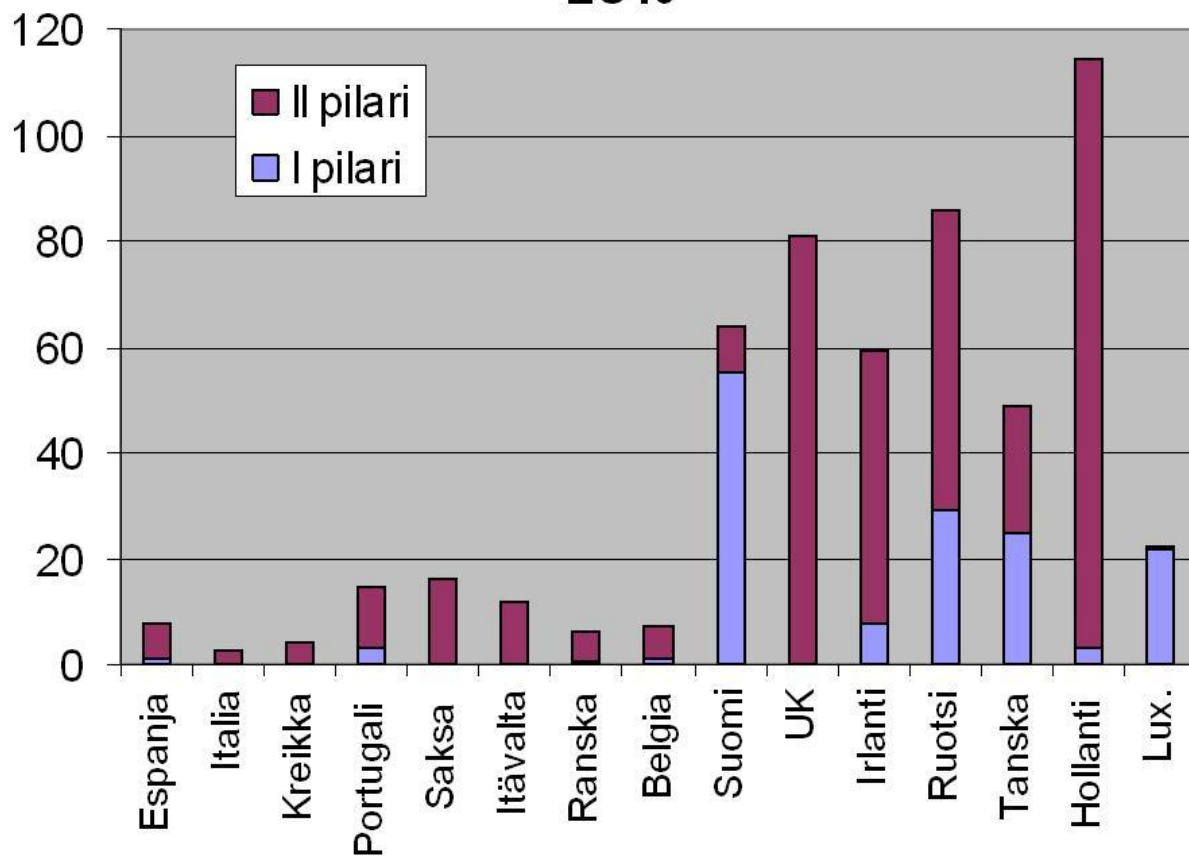
◆ Perusluonnehdinnat

- Käytännössä vain I pilari (julkinen sektori)
- Etuusperäinen mutta ansiosidonnainen
- Osittain rahastoiva järjestelmä, rahastoinnin aste korkea (kuviot)
- Rahastot Suomessa eivät ole vakuutettujen omaisuutta todellisuudessa: ei voi nostaa, ei voi vaihtaa sijoituskohteita jne.
- Suomen järjestelmä läpinäkymätön, mikä lisää järjestelmän kokemisesta veroluonteisena (eläkkeet eivät riipu maksutasosta eivätkä rahastojen tuotoista)
- Samaan suuntaan toimii mahdollisuus ”poliittiseen näpläykseen”

◆ Keskeinen kysymys kansantalouden kannalta:

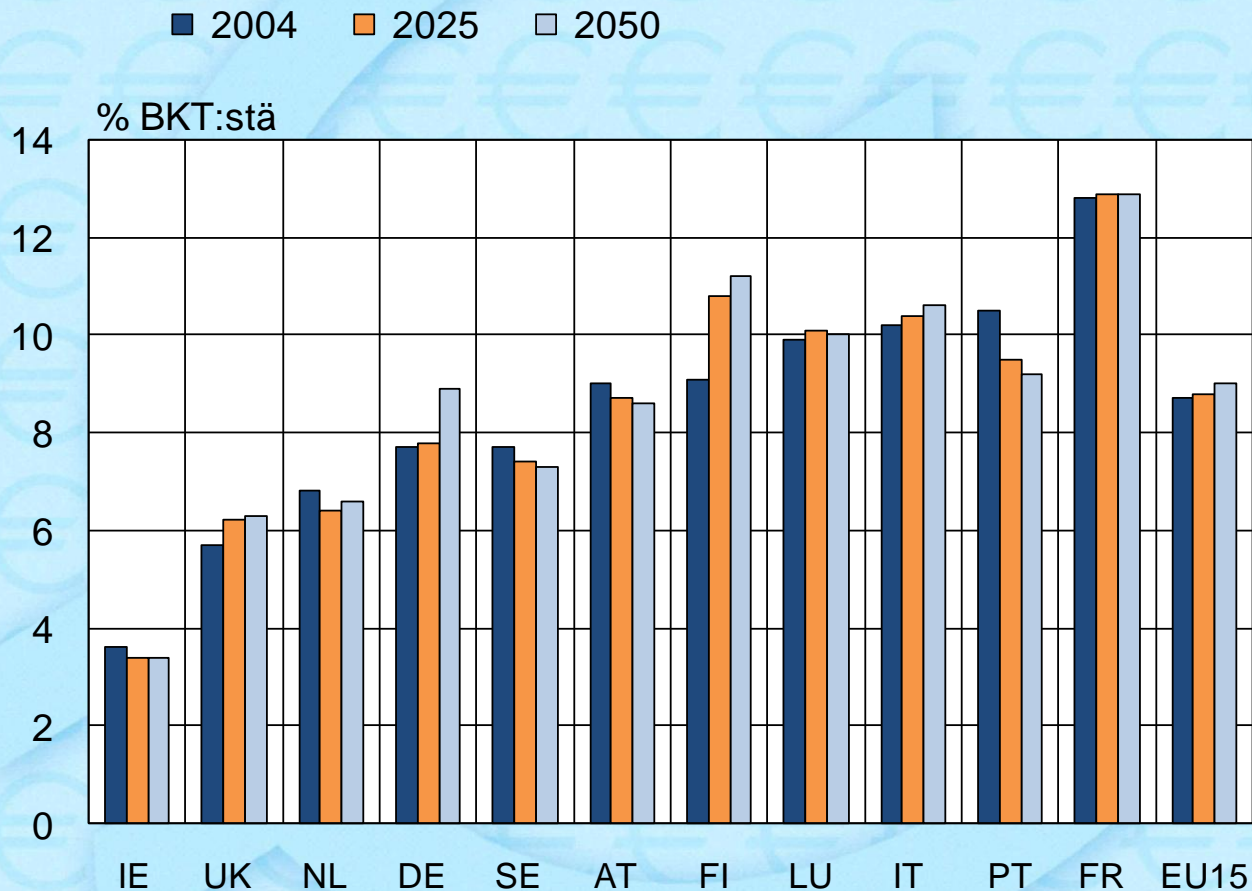
- Koetaanko eläkemaksut veroina vai säästämisenä (sijoituksina),
- kenties Suomessa lähinnä veroina?

Eläkevarat prosentteina BKT:sta, EU15

Lähde: Eläketurvakeskus

Lakisääteiset eläkemaksut

Lähde: Euroopan komissio.

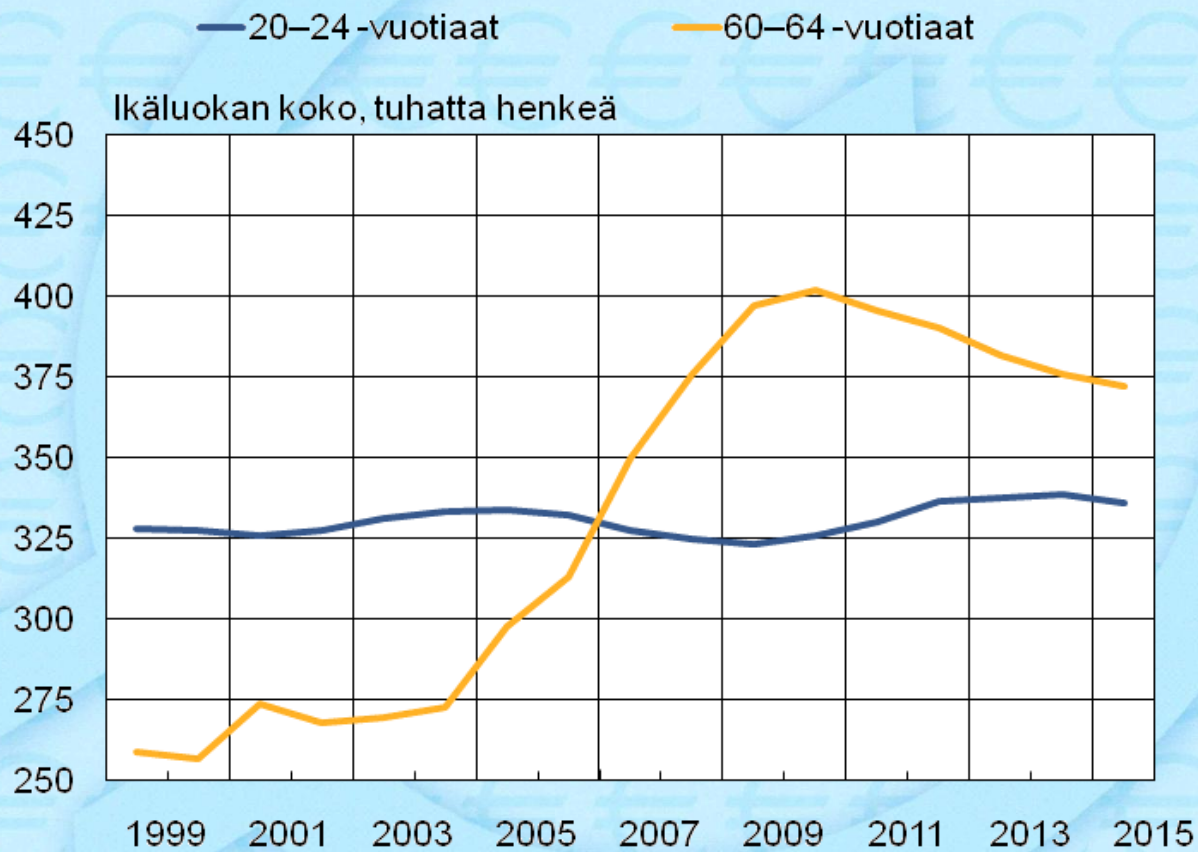
IV. Väestön ikääntymisen tuoma haaste

◆ Kaksi ulottuvuutta:

- Suuret ikäluokat siirtymässä eläkkeelle
- Nouseeko yleinen elinikä tulevaisuudessa?

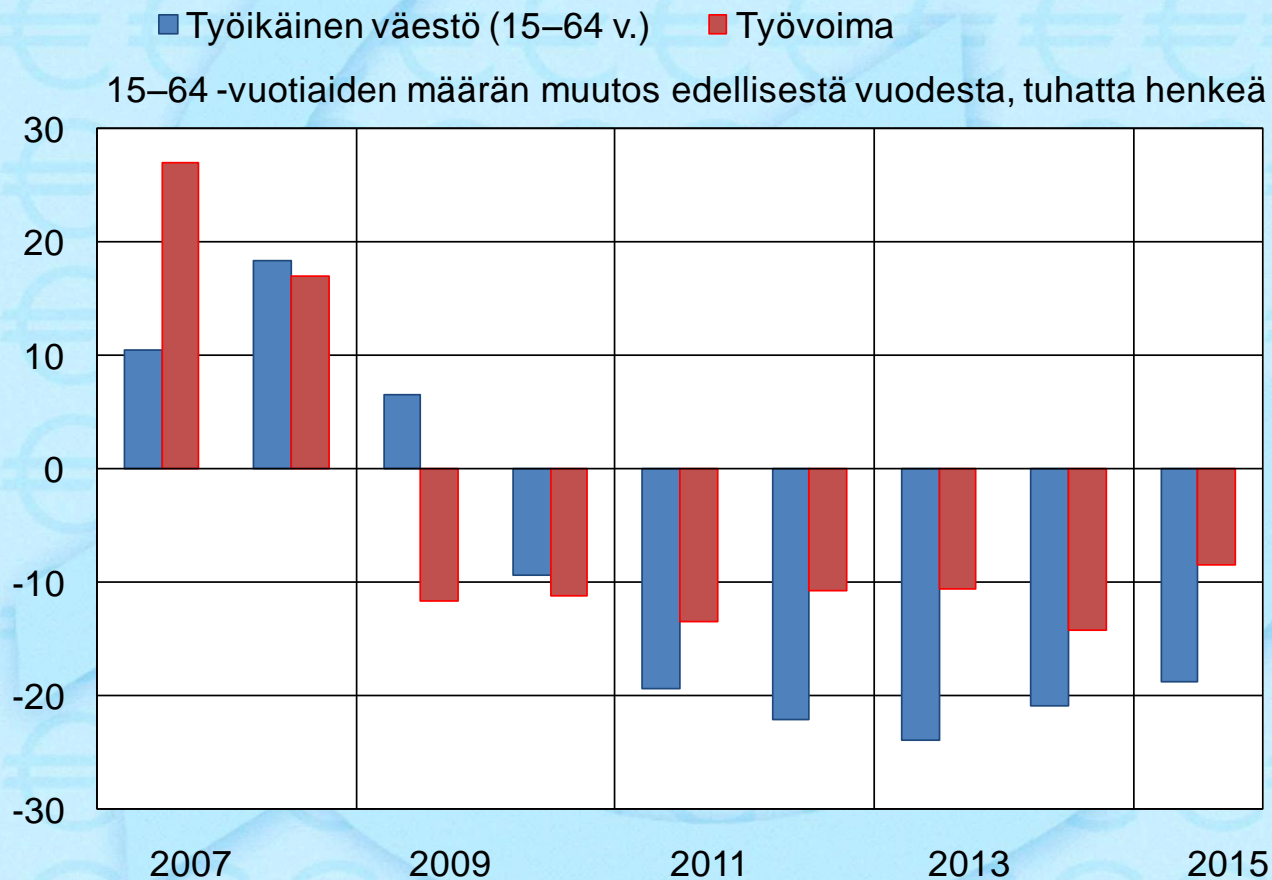
Eläkeiän saavuttaneiden määrä kasvaa

Lähde: Tilastokeskus.

Työikäisen väestön määrä supistuu

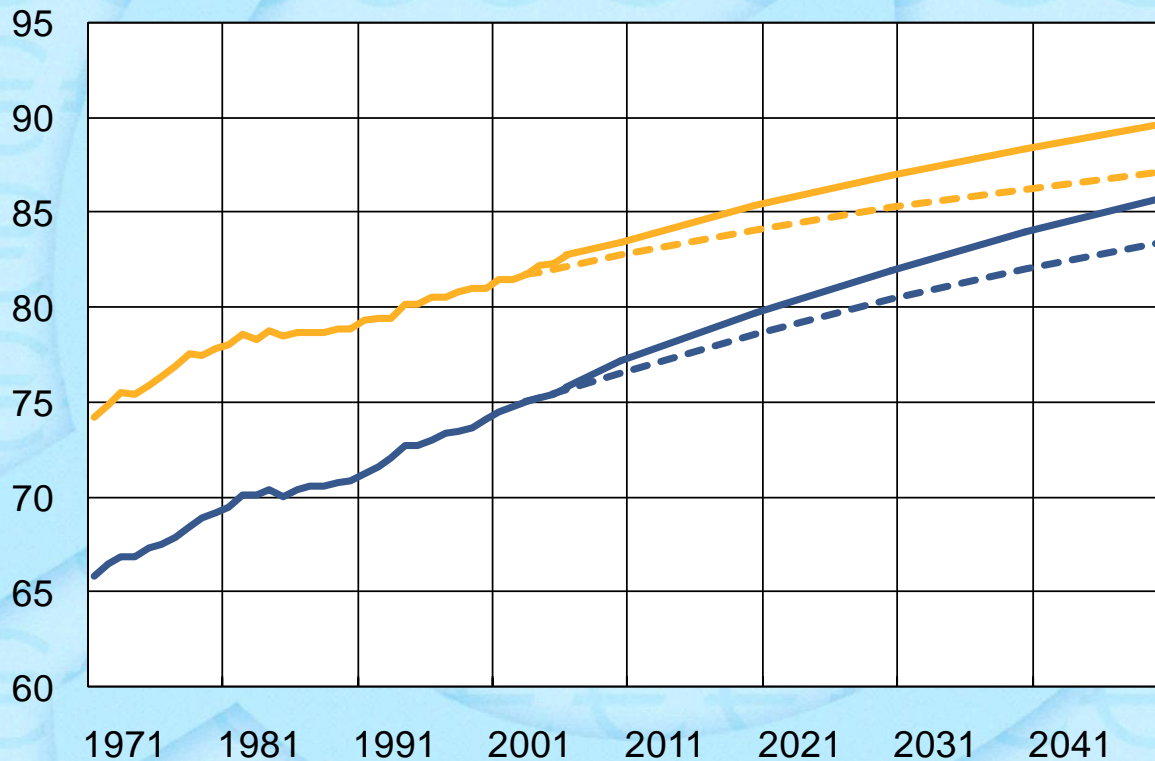
Työikäinen väestö ja työvoima

Lähteet: Tilastokeskus ja Suomen Pankki.

Vastasyntyneen elinajanodote

— Naiset (Tilastokeskus 2007)   - - - Naiset (Tilastokeskus 2004)
— Miehet (Tilastokeskus 2007)   - - - Miehet (Tilastokeskus 2004)

Lähde: Tilastokeskus.

Julkisen sektorin rahoitusasema ja työikäinen väestö

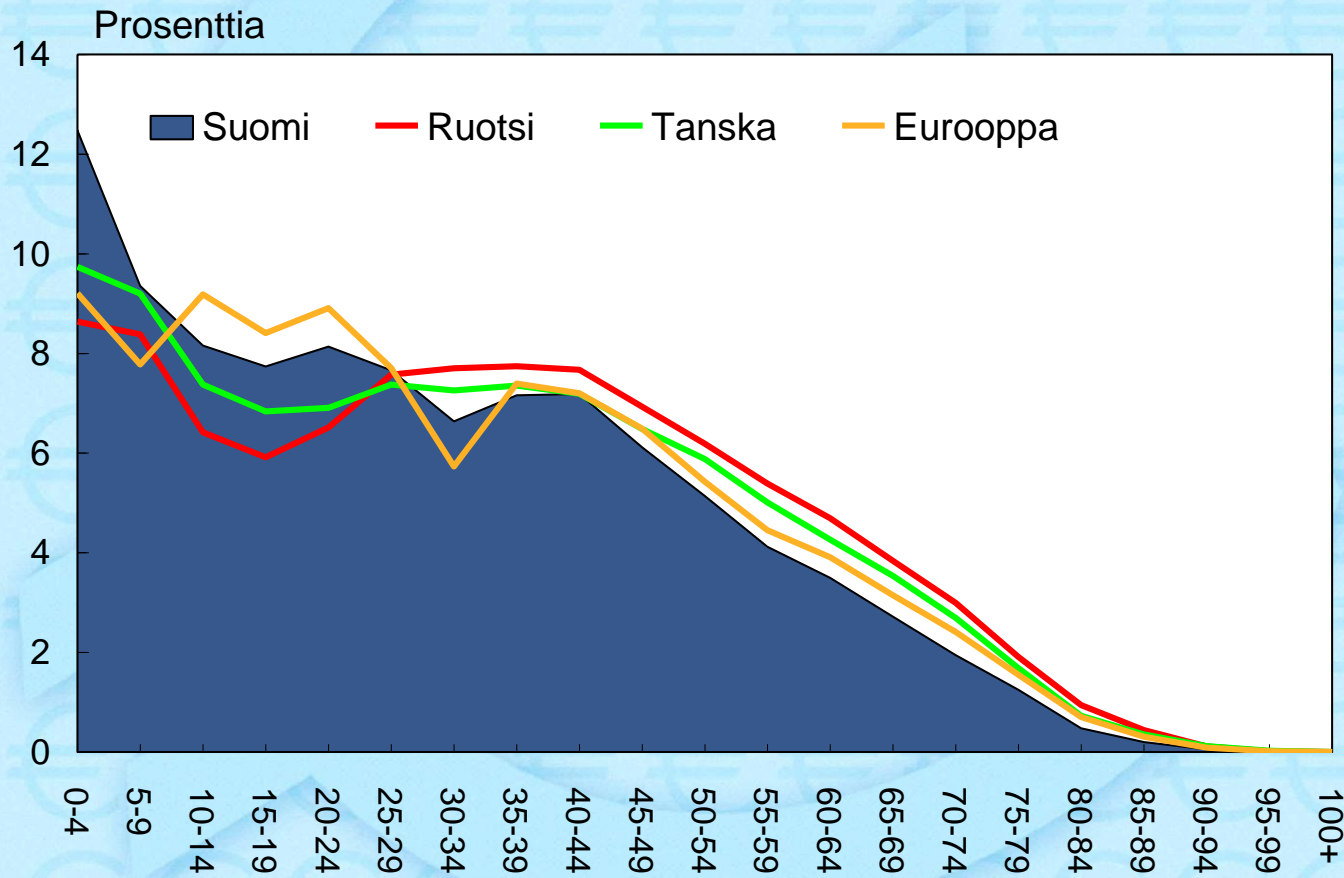

Vuosien 2008–2014 luvut ovat ennusteita.

Lähteet: Tilastokeskus ja Suomen Pankki.

Suurten ikäluokkien ikääntyminen

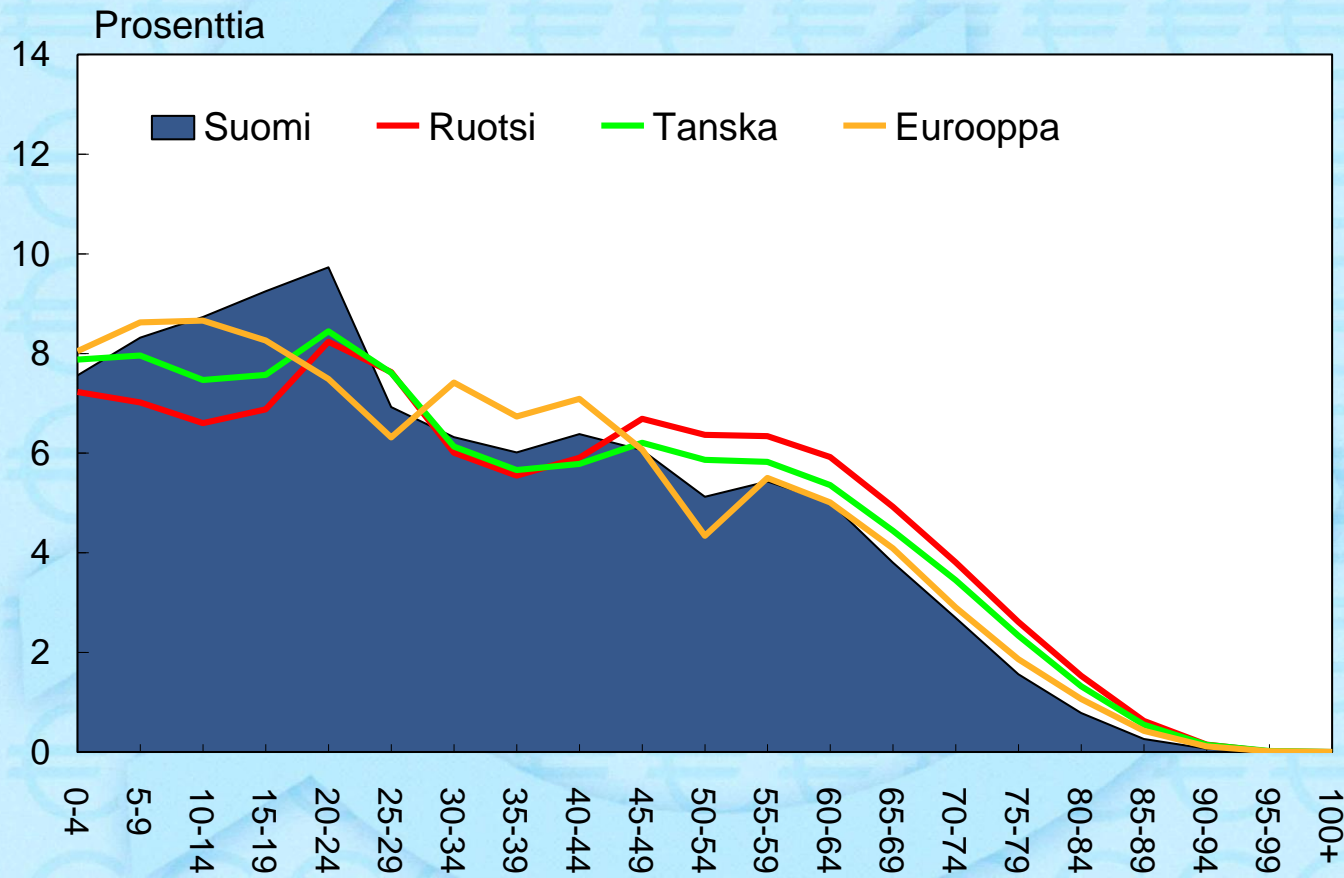
1950

Lähde: Yhdistyneet kansakunnat.

Suurten ikäluokkien ikääntyminen

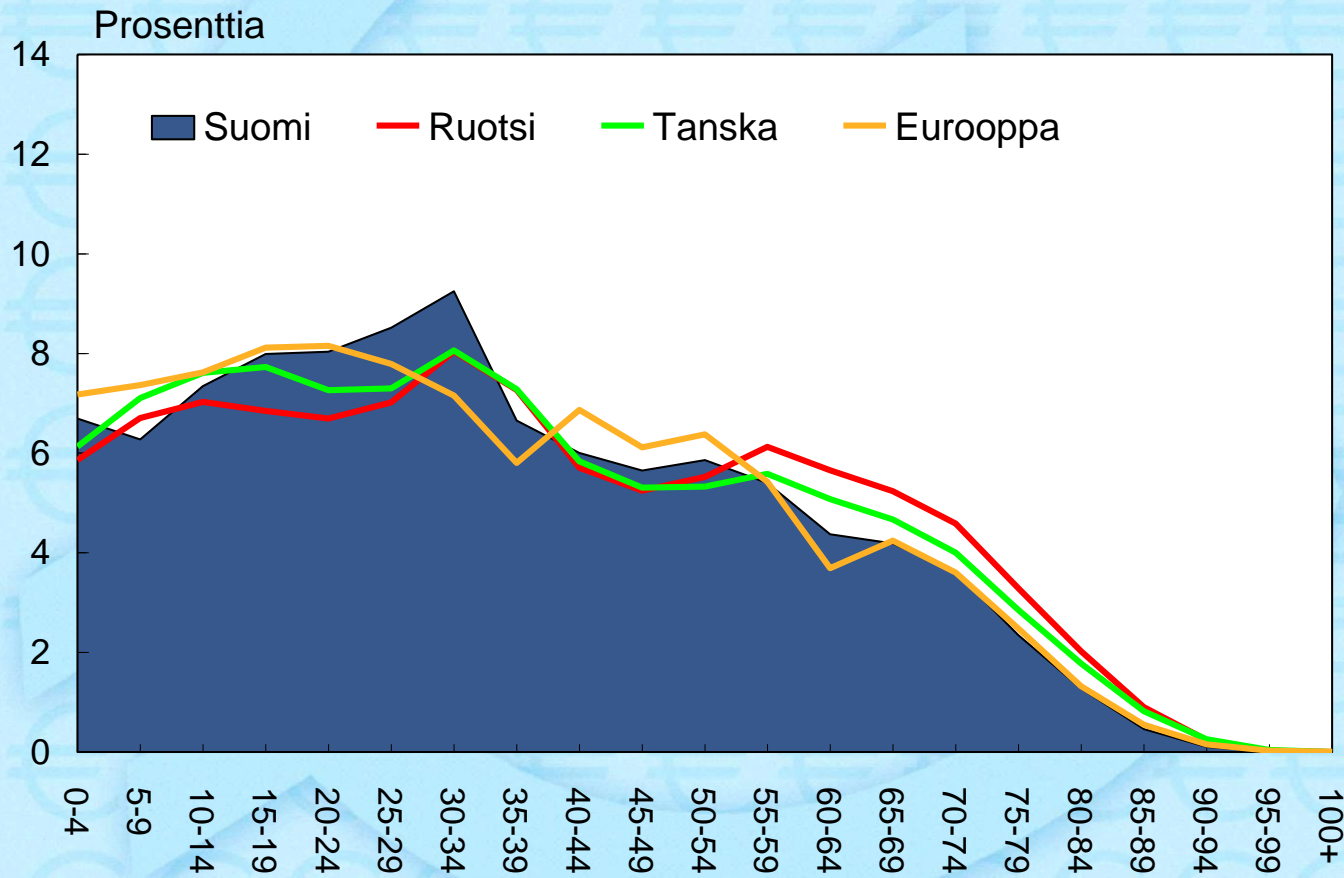
1970

Lähde: Yhdistyneet kansakunnat.

Suurten ikäluokkien ikääntyminen

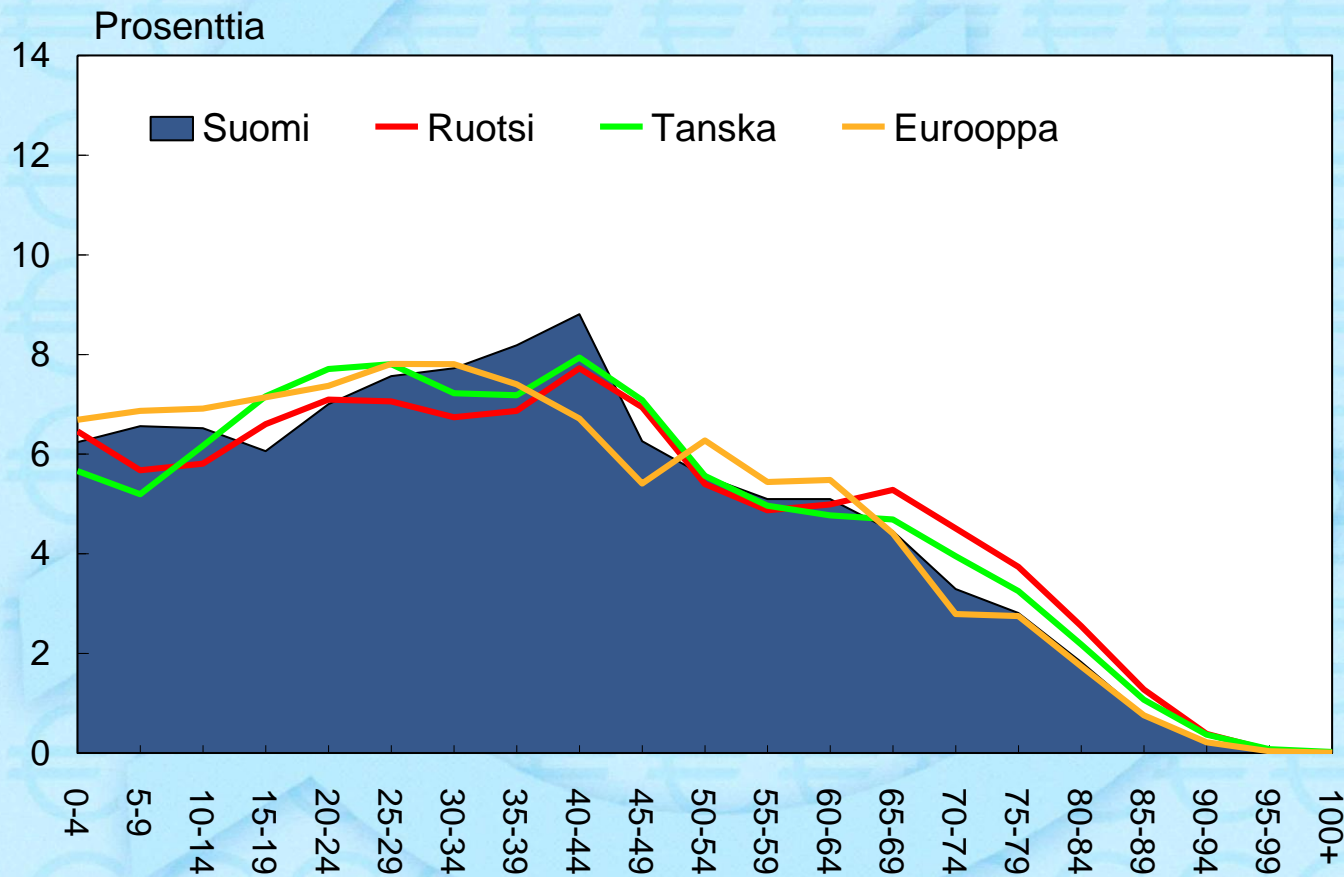
1980

Lähde: Yhdistyneet kansakunnat.

Suurten ikäluokkien ikääntyminen

1990

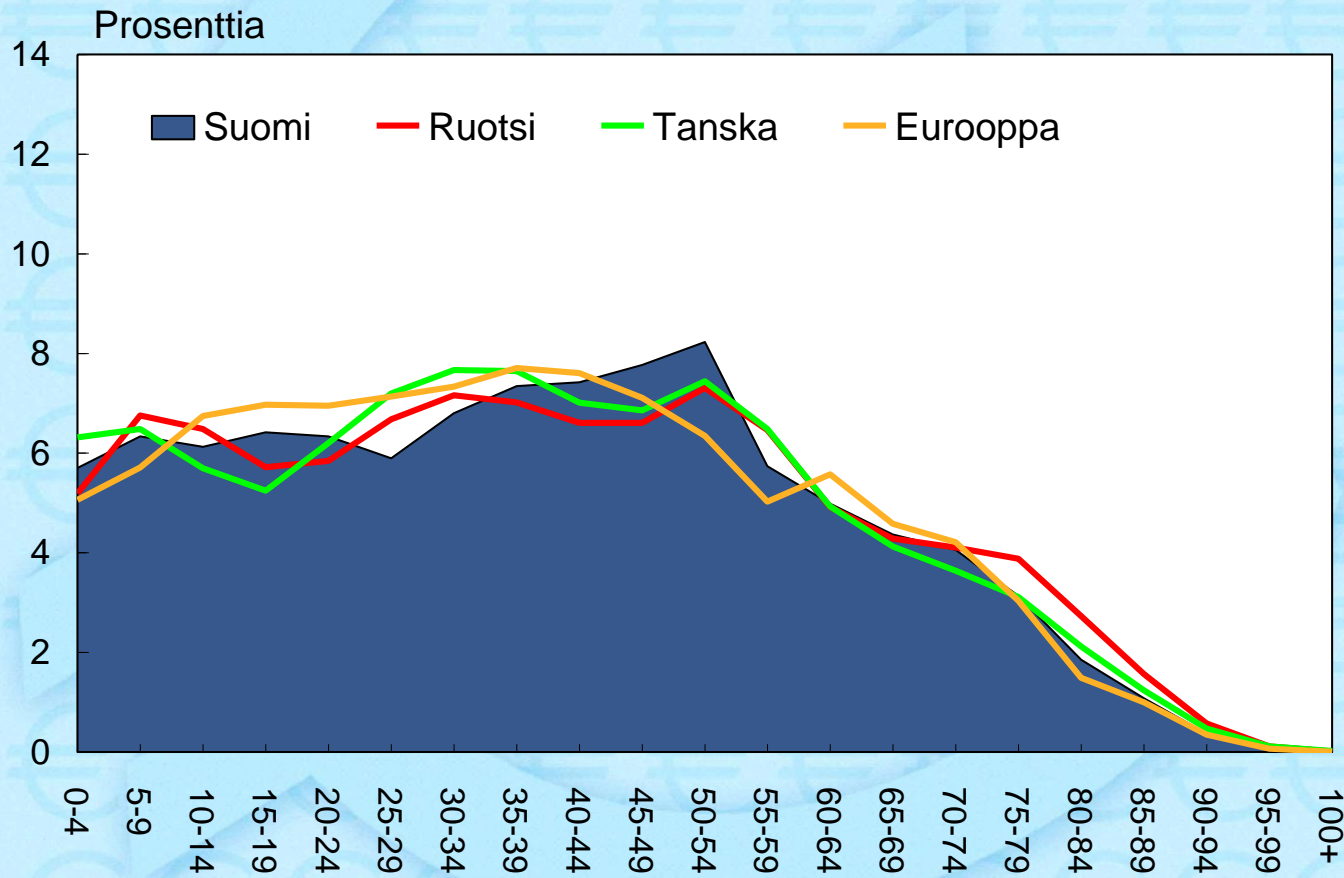

Lähde: Yhdistyneet kansakunnat.

Suurten ikäluokkien ikääntyminen

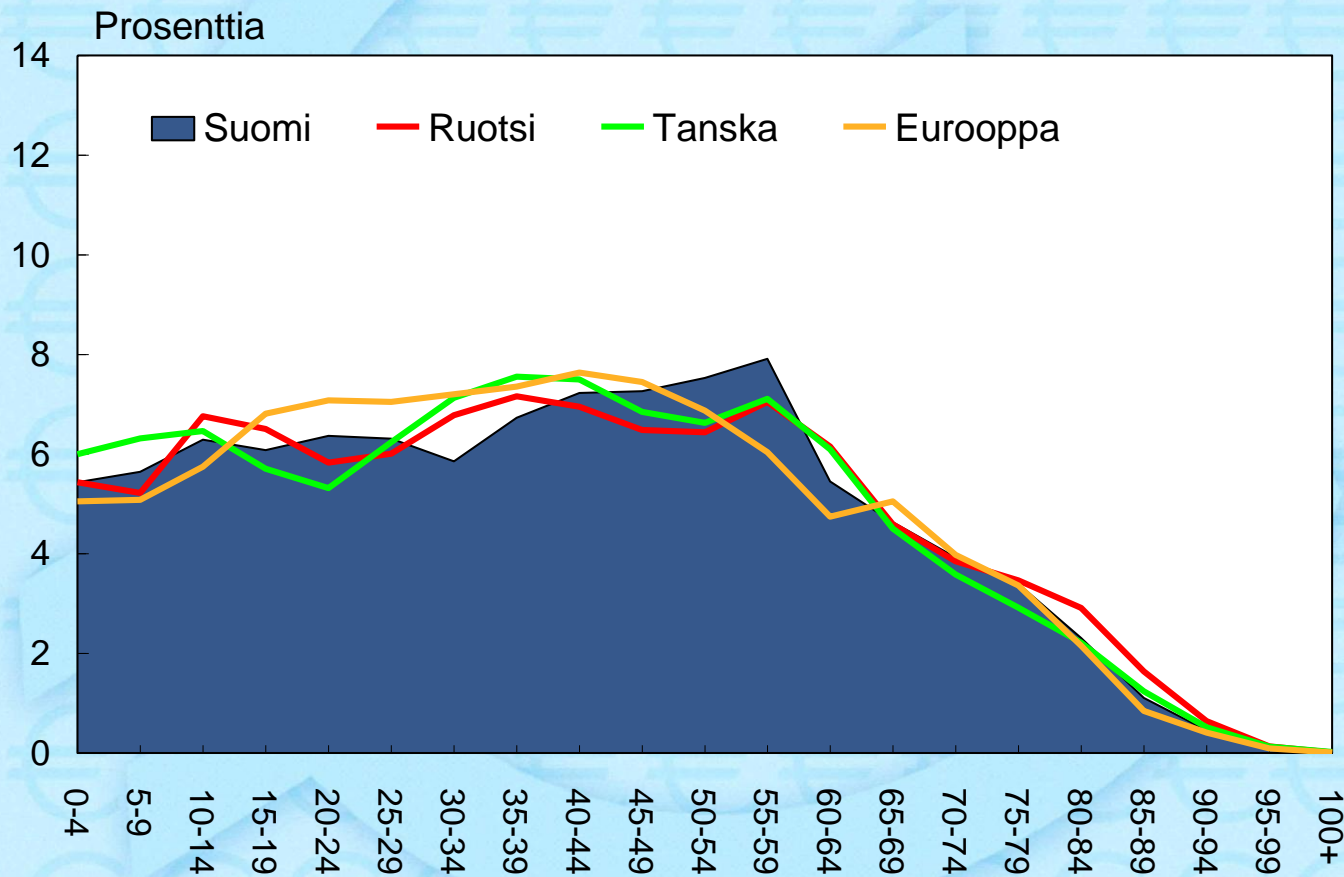
2000

Lähde: Yhdistyneet kansakunnat.

Suurten ikäluokkien ikääntyminen

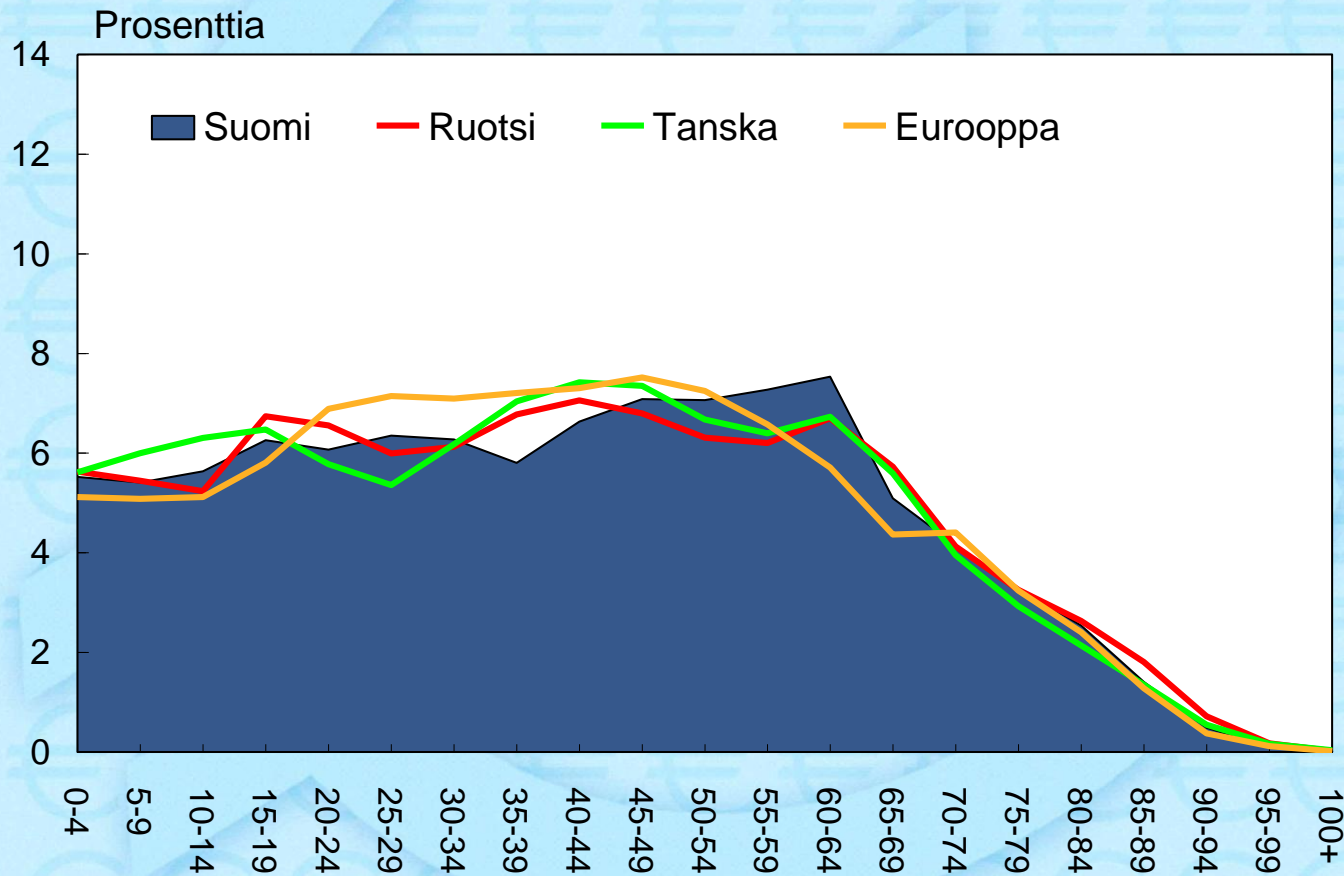
2005

Lähde: Yhdistyneet kansakunnat.

Suurten ikäluokkien ikääntyminen

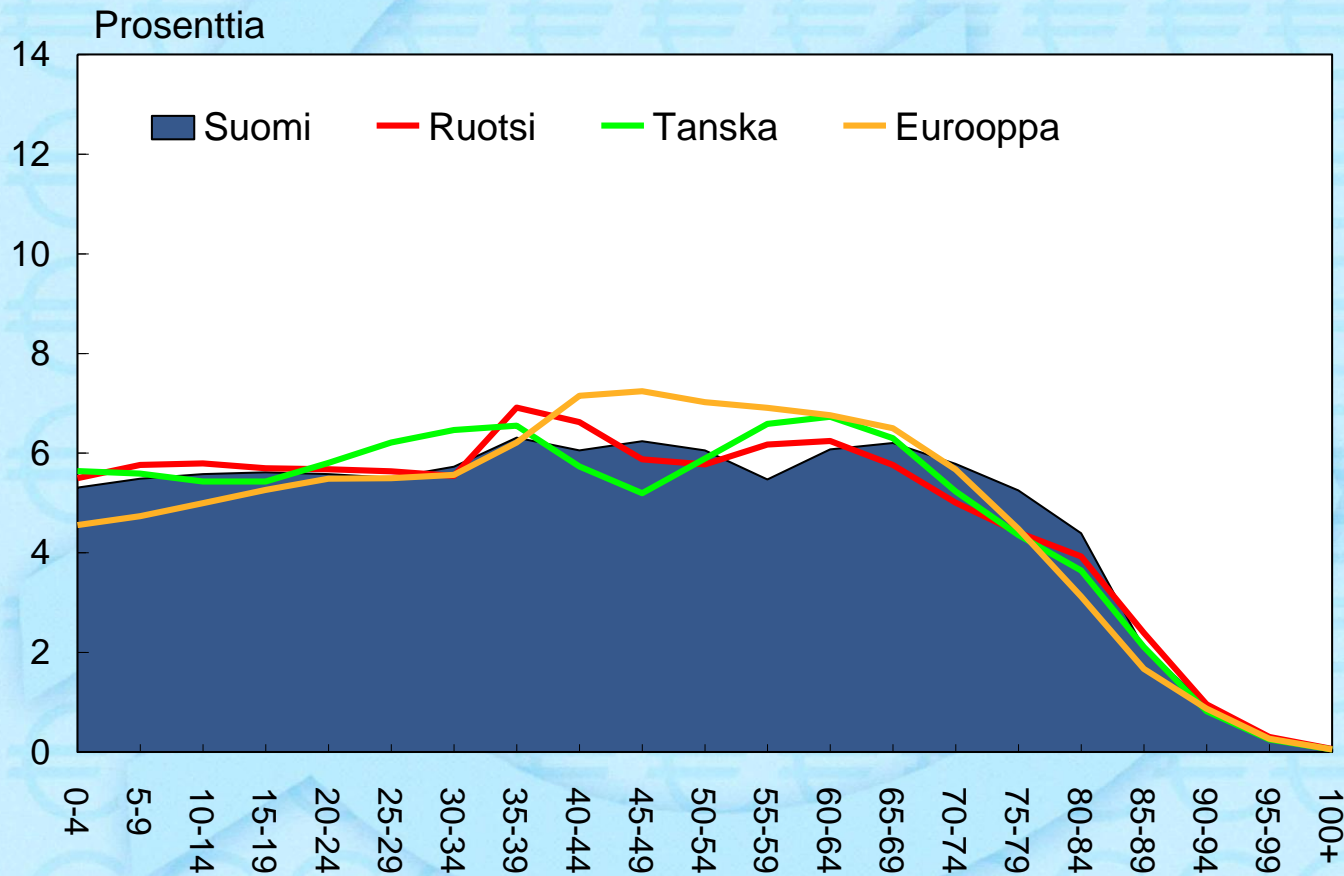
2010

Lähde: Yhdistyneet kansakunnat.

Suurten ikäluokkien ikääntyminen

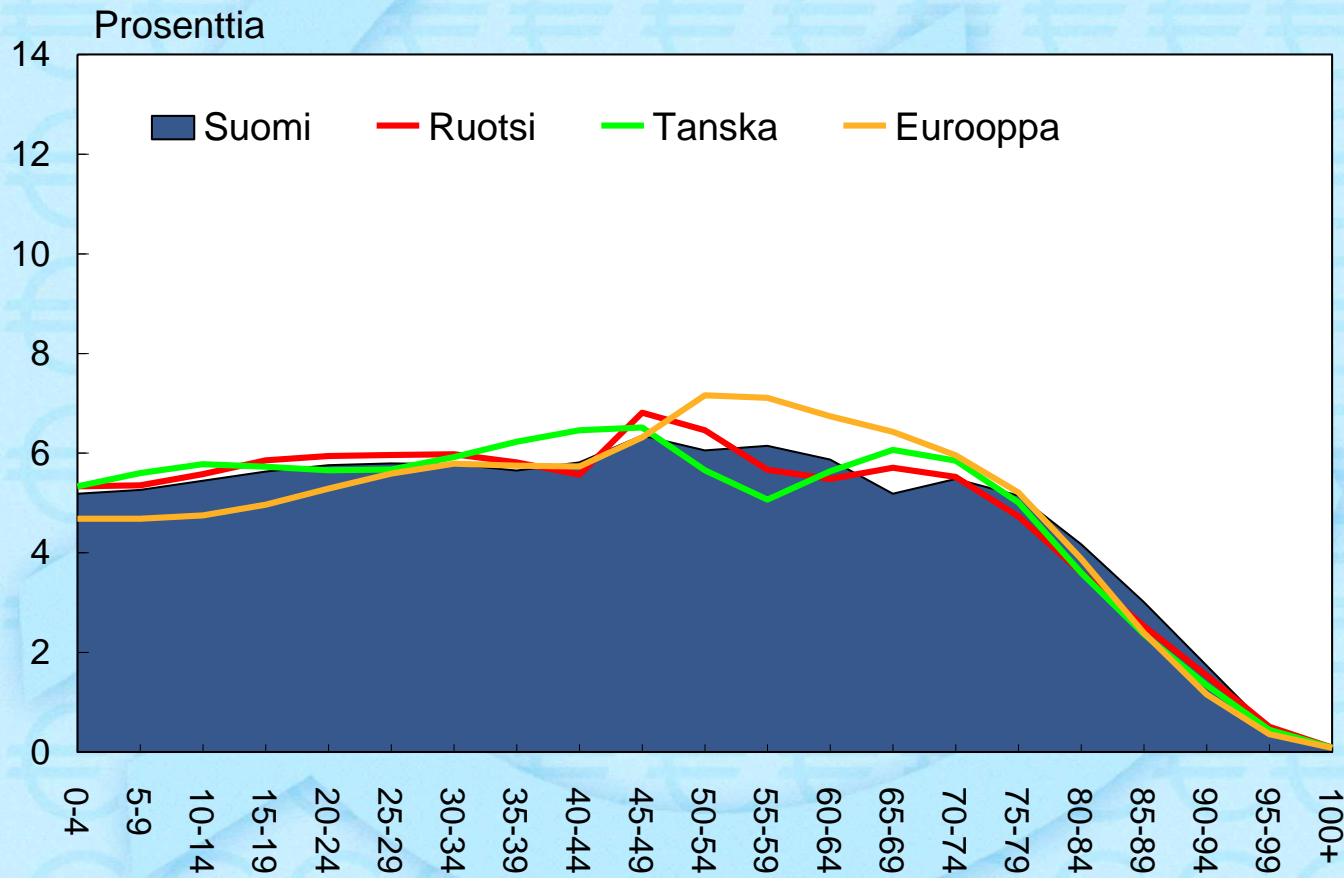
2030

Lähde: Yhdistyneet kansakunnat.

Suurten ikäluokkien ikääntyminen

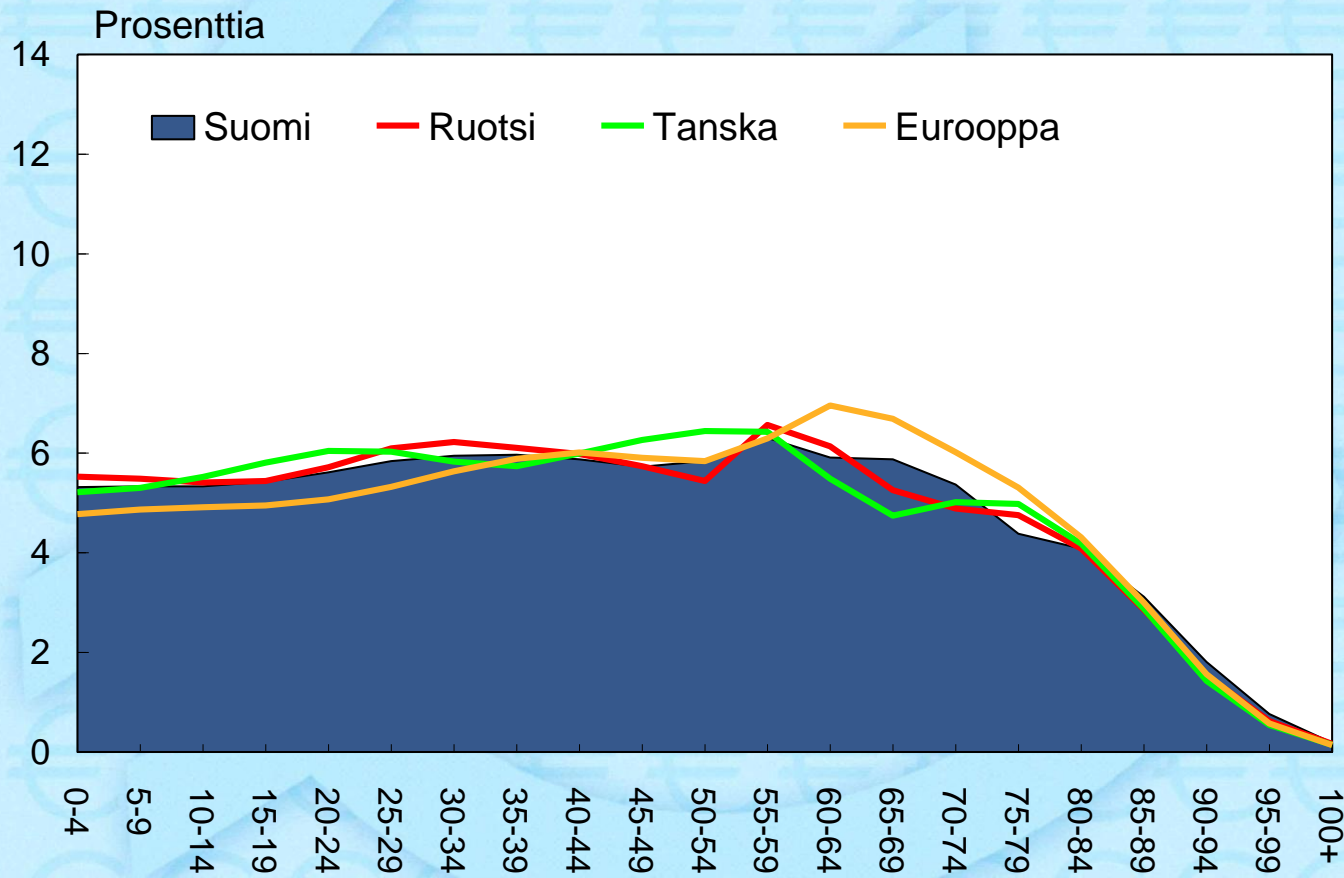
2040

Lähde: Yhdistyneet kansakunnat.

Suurten ikäluokkien ikääntyminen

2050

Lähde: Yhdistyneet kansakunnat.

V. Miten hallita ikääntymisen haaste?

- ◆ Ikääntymiseen on Suomessa varauduttu:
  - Eläkeuudistus kannustaa jatkamaan työuria ja vahvistaa rahoituspohjaa.
  - Järjestelmän kestävyys ei ole eri arvioiden mukaan normaaleissa talousoloissa ongelma.
  - Eläkemaksuja joudutaan kuitenkin korottamaan.

Ikääntymiseen varautuminen ja taloudenpitäjien reaktiot

- ◆ Ikääntymiseen varautumisella on kansantaloudellisia kustannuksia. Taloudenpitäjät reagoivat eläkevakuutusmaksujen korotukseen.
  - Kustannukset ovat sitä suuremmat, mitä heikompi linkki on eläkevakuutusmaksun ja eläke-etuuden välillä tai mitä vähemmän eläkerahastot ovat rinnastettavissa kotitalouksien säästöiksi.
  - Nämä vaikutukset tulevat esiin yleisen tasapainon mallilla tehdyissä simuloinneissa.

Laskelmia yleisen tasapainon mallilla

- ◆ SP:n yleisen tasapainon malli (Aino):
  - Suomen eläkejärjestelmän peruspiirteet (DB, keskieläke, eläkepalkka).
  - Verotus vaikuttaa mallissa työvoiman tarjontapäätöksiin ja muuhun talouden dynamiikkaan sekä varallisuuteen.
  - Kotitaloudet on mallissa jaettu työntekijöihin ja eläkeläisiin, jolloin voidaan karkeasti arvioida vaikutuksia sukupolvien väliseen tulonjakoon.
  - Työeläkerahastoille ja muulle julkiselle taloudelle erikseen verosäännöt.

Simuloinnit I: Ikääntymisen kustannukset

- ◆ Eläkerahastot ja valtion velka ovat muuttumattomia suhteessa palkkasummaan tai BKT:hen.
- ◆ Väestön ikääntyminen tuodaan malliin shokkina.

Ikääntymisen pitkän aikavälin vaikutukset

Muutos muuttumattomaan demografiaan verrattuna

		I	II	III	IV
Ole- tuk- set	Odotettu eläkkeelläoloaika, vuosia	5,0	5,0	5,0	5,0
	Väestön kasvu, % vuodessa	-0,5	-0,5	-0,5	-0,5
	Odotetty työssäoloaika		2,5	2,5	2,5
	Korvausaste, %-yksikköä			-10,0	endog.
Tu- lok- set	Eläkevakuutusmaksu, %-yksikköä	8,8	7,0	1,3	0,0
	Tuloveroaste, %-yksikköä	5,0	3,4	0,0	-0,7
	Eläkemenot, % palkkasummasta	8,0	6,7	2,0	1,0
	Keskipalkka, %	5,3	6,0	9,5	10,3
	Verojen jälk. palkka, %	-5,6	-1,6	9,5	11,5
	Työllisyysaste, %-yksikköä	-5,7	-4,7	-3,3	-3,0
	Korvausaste, %-yksikköä	0,0	0,0	-10,0	-12,0

Simuloinnit II: Julkisen talouden rahastot ja ikääntymisen kustannukset

- ◆ Julkisen talouden eläke- ja muut rahastot tasoittavat väestön ikääntymisestä aiheutuvia kustannuksia sukupolvien välillä.
- ◆ Rahastoinnista aiheutuu talouteen kuitenkin myös kustannuksia. Verojen ja maksujen korottaminen kiristää työmarkkinoita ja aiheuttaa hyvinvointimenetyksiä.
- ◆ Simuloinnit:
  - Eläkerahastojen tasapainosäätöä väljennetään siten, että eläkevakuutusmaksut voivat reagoida käänteisesti vanhushuoltosuhteen muutoksiin.
  - Eläkerahastojen pitkän aikavälin tasapainoehto asetetaan sellaiseksi, että eläkejärjestelmä on kestäväällä pohjalla.

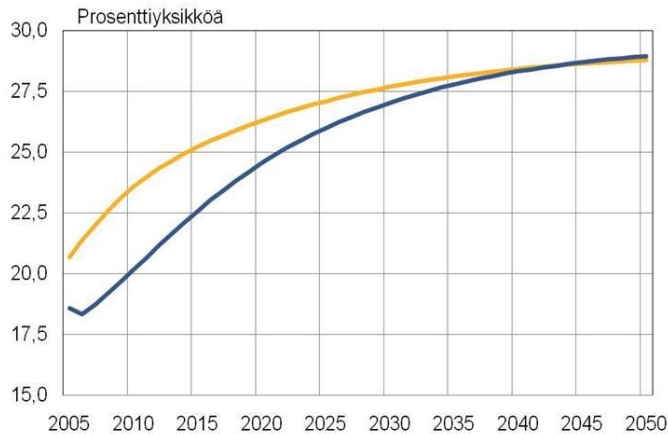
Simulointitulokset

- ◆ Veron korotustarpeen puskurointi rahastoja sopeuttamalla keventää verotusta silloin, kun työmarkkinat kiristyvät voimakkaimmin (kuvio).
- ◆ Keveämpi verotus lisää työvoiman tarjontaa (kuvio), vähentää palkkojen korotuspaineita, lisää kasvua ja kulutusta.
- ◆ Palkkapaineiden pieneneminen muuttaa tuotantoa työvoimavaltaisemmaksi ja vähentää eläkemenoja.
=> Kestävä julkinen talous saavutetaan pienemmillä rahastoilla.
=> Rahastoja voitiin pienentää 20 % suhteessa palkkasummaan ilman että kestävyys vaarantuu.

Maksut ja tuloverot kun rahasto joustaa

Eläkevakuutusmaksu

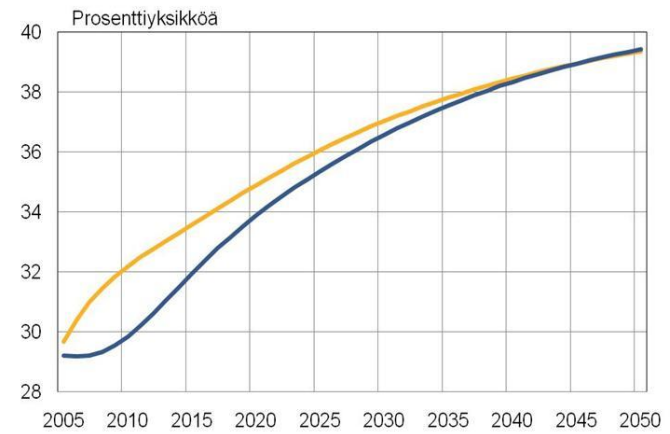
— Perusura — Eläkerahastojen sopeutus

Lähde: Suomen Pankin laskelmat.

Tuloveroaste

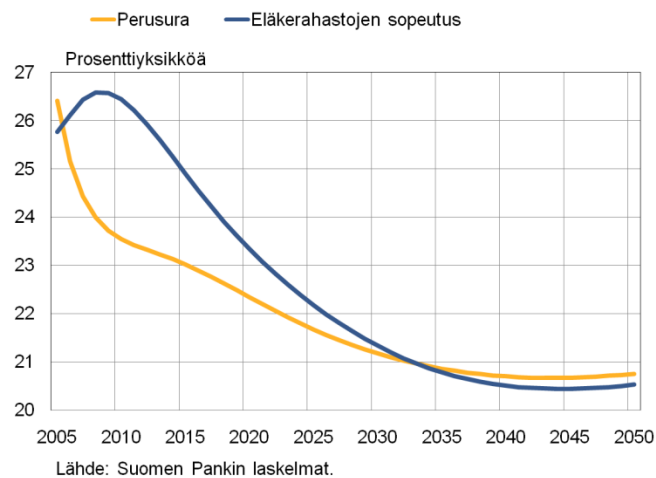
— Perusura — Eläkerahastojen sopeutus

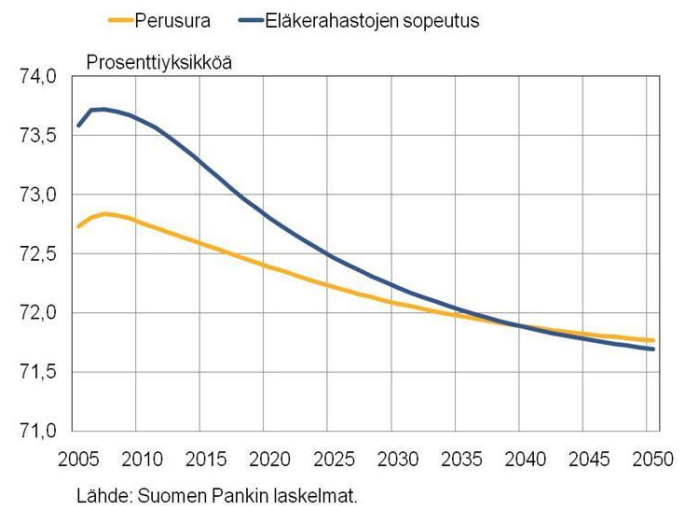
Lähde: Suomen Pankin laskelmat.

Työllisyysasteet kun rahasto joustaa

Työllisyysaste: eläkkeensaajat

Työllisyysaste: työikäiset

VI. Muutamia kysymyksiä

- ◆ Eliniän kohoamiseen varautuminen:
=> Mikä on oikea taso pitemmän päälle (kun suuret ikäluokat ovat ”poistuneet”)?
- ◆ Onko elinaikakertoimen käyttö oikea keino varautua yleiseen eliniän kasvuun?
- ◆ Eikö työuraa pitäisi pidentää keskimäärin? Kannusteet?